

El treball per recuperar el passat i el present del barri de Can Baró

José Luis durant l'entrevista amb gestos i reflexions sobre el que va dient

Carles Sanz

Fotos **Juanjo Fernández**

José Luis Petreñas ha estat implicat en l'associacionisme del barri i en la defensa de les seves reivindicacions. Grafista, cartellista, pintor, és un artista reconegut que ha posat al servei del barri la seva mestria. Actualment gestiona la pàgina de facebook per a la recuperació de la memòria del barri.

El Pou. Vas néixer al barri?

Jose Luis Petreñas (JLP) - Vaig néixer l'any 1944 al barri de la Salut en un pis que el meu pare havia llogat després de la Guerra Civil a la Font del Carbó concretament al carrer Pare Jacint Alegre, al costat del Park Güell.

EP. D'on ve la teva família?

JLP. El meu pare era de Calatayud però criat a Torrelapaja, Saragossa, tocant a

Soria; va arribar a Barcelona al ser llicenciat en acabar la guerra. La meua mare, que encara viu, era una pastoreta de Santirso, Ourense; va venir a treballar de minyona a Barcelona l'any 1933, és a dir, som família d'emigrants del camp.

EP. De què treballava el teu pare?

JLP. Feia "pluriempleo": era taxista i guàrdia urbà. De fet al pare quasi ni el veïem.

EP. Quins records tens de la teva infantesa a la Salut?

JLP. El Park Güell era el nostre espai de jocs i d'esbarjo i d'escola; a vegades

Fèiem excursions a la Muntanya Pelada passant pel Cottolengo, que s'havia construït els anys quaranta

venien alguns nens de Can Baró, i ens preniem la pilota. Anàvem a les coves, hi havia una mina que per dintre podies arribar fins al galliner de la caseta que hi havia a dalt de tot del parc. Fèiem excursions a la Muntanya Pelada passant pel Cottolengo, que s'havia construït els anys quaranta i on hi havien horts cuidats al màxim en terrasses. Des de la meua habitació que donava a les escales del Cottolengo sentia la campana que em despertava i sentia també els "tocinos", tenien bestiar i també una bomba d'aigua que feia soroll, que segurament era per pujar l'aigua de la font del Carbó a dalt. L'edifici llavors era una petita part del que hi ha ara.

EP. Quan temps vas viure a la Salut i quan vas arribar a Can Baró?

JLP. Fins que em vaig casar l'any 1971 però abans venia molt a Can Baró pels amics que tenia a l'escola; coneixia bé el barri. El meu pare havia comprat aquesta casa al carrer de Jaume Puigvert, que era dels anys trenta. Inicialment només era planta i soterrani en aquesta banda i en el desnivell hi havia un altre pis que el tenien llogat. De fet era una casa petita, com la majoria, "caseta i hortet", llavors la vam ampliar. El pis de baix pel meu germà, al mig els pares i aquest per a mi. A dalt el terrat.

EP. A quina escola vas anar?

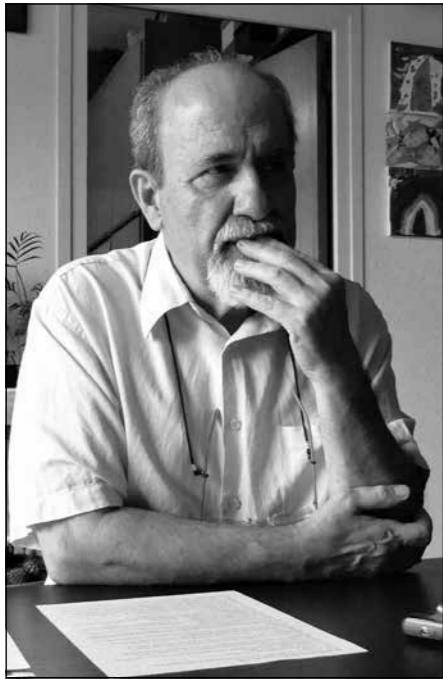
JLP. Primer al Divino Maestro al carrer de l'Escorial amb carrer del Llorer, a l'any 1949.

EP. Ostres igual que l'escriptor Juan Marsé, que també era de la Salut, ell va anar a aquesta escola de 1943 a 1946. Després a quina escola vas anar?

JLP. Del 1951 al 1955 als jesuïtes de Gràcia al carrer de l'Encarnació amb Torrent de les Flors, a on hi havia l'especialitat de peritatge tèxtil, dels 7 als 10 anys. Anava amb el meu germà que era dos anys més gran, i com que la família no tenia mitjans el van fer fora ja que havia de començar el batxiller elemental. Llavors jo vaig passar a l'escola del Park Güell, Can Muntaner, d'on li havien parlat molt bé al meu pare. Allà vaig estar fins l'any 1958.

EP. Tu vas ser i ets dibuixant, gravador, cartellista, pintor...on vas començar a

Petreñas durant l'entrevista i amb alguns dels molts cartells que va dissenyar per a les activitats de Can Baró

estudiar aquestes especialitats?

JLP. Quan vaig acabar la Primària, el meu últim mestre em va recomanar a un estudi de dibuixants com aprenent. De totes maneres el contacte amb el gravat xilogràfic és abans perquè a l'escola ja ho practicaven. Allà van ser el meus primers contactes amb l'impremta tipogràfica, l'enquadernació, la xil·lografia i el dibuix tècnic. Llavors em vaig matricular com a delineant a l'Escola del Treball on vaig fer dos cursos sencers.

EP. És a l'Escola del Treball on vas fer-te grafista?

JLP. No, va ser més tard a l'escola Massana durant tres anys, on vaig fer plàstica publicitària des de 1961 fins a 1964 en què vaig anar a la mili com a voluntari, a la caserna del Bruc. De totes maneres ja havia començat a treballar com aprenent a l'estudi de dibuixants Marfà-Ibern com a dibuixant comercial. En els sis anys a Marfà-Ibern tinc els primers contactes amb la fotografia publicitària i industrial. Aprenc a fer reproduccions i tramar imatges i treballar al laboratori. També serigrafia i flocat i iniciació en aerografia.

EP. A la mili vas fer alguna cosa relacionada amb el grafisme?

JLP. Sí perquè a l'Hogar del Soldado feia els murals i també editaven dues revistes i jo els feia dissenys.

EP. Diguem que la teva trajectòria professional ha estat sempre en el disseny gràfic i també com a professor.

JLP. He treballat com autònom i també en petits estudis de disseny. L'any 1983 entro com a professor interí al Depar-

tament de Disseny Gràfic de l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics de Barcelona, la Llotja. L'any 1986 aprovo les oposicions i guanyo la primera plaça de mestre de taller a La Llotja. Ja no deixaria l'ensenyament fins a la meua jubilació l'any 2006.

EP. És llavors que et dediques als temes del barri

JLP. No, ja a l'any 1977 entro a formar part de Junta Directiva de l'APA del Col·legi Can Baró. És aquí on m'inicio en l'associacionisme i la participació ciutadana. A partir de la meua jubilació em dedico també a la pintura i al dibuix.

Deuria ser un turó ple de garrofers i on les edificacions s'han fet amb uns desnivells impressionants

EP. Parlem ara del barri de Can Baró. Crec que hi ha un problema d'identificació degut a què inicialment aquesta banda era també el barri de la Salut, que abans era més gran i ocupava gran part de l'actual Can Baró i per sota arribava fins al carrer d'Argentona. Les cases dels periodistes, per exemple, consta que es van fer a la Salut. Inclús tenia la seva pròpia Festa Major diferent a la de Gràcia. No se si és un problema d'identitat.

JLP. Cap els anys cinquanta les festes de la Mare de Déu de la Salut del 8 de setembre, es celebraven des del carrer de Verdi fins al de Francesc Alegre i del carrer d'Argentona fins el Park Güell. Al mig de la plaça Sanllehy s'instal·lava

un envelat per fer ball. Aquí amb el nom Colla de la Salut hi havia una colla de Sant Medir. Can Baró ha estat la denominació popular d'un petit territori al voltant de la masia.

EP. El baró que dona nom a la masia és el baró de Cervelló que és anterior a Lluís de Pascali. Sabem que una part gran dels terrenys eren de l'església de Sant Jeroni de la Murtra i Sant Pere de les Puel·les que reclamen els delmes (10% part de la producció agrícola i ramadera)

JLP. Jo penso que uns nobles propietaris de terres no vivien en masies com aquesta, per tant sembla que mai han viscut aquí. Segons Wikipedia, Lluís de Pascali "nombrado caballero y ennoblecido el 24 de septiembre de 1744 por el rey Felipe V" va casar amb Francesca Sampere, de la masia de can Sampere, molt més senyorial que no pas la de can Baró que era fonamentalment agrícola, amb masovers, en definitiva una finca rústica. La de Sampere a més a més estava en lloc cèntric, a tocar del camí de la Llegua on anava la gent cap a Horta i Sant Andreu. En canvi can Baró és una zona de muntanya on hi ha només quatre petites parts planeres. Deuria ser un turó ple de garrofers i on les edificacions s'han fet amb uns desnivells impressionants.

EP. Dèiem abans que tu vas arribar a Can Baró l'any 1971. Com vas trobar el barri? Hi havia les barraques, torretes, els carrers estaven asfaltats?

JLP. Jo ja coneixia el barri. La plaça no estava asfaltada. Jo venia a la casa-barraca d'un amic a mitja muntanya i fèiem excursions a la pedrera per la

Pintura de la masia de can Baró

zona del carrer de Tenerife que tampoc estava asfaltat i hi havia un terraplè on anàvem a jugar com si fos un tobogan.

EP. Quan arribes al barri el 1971, la gent estava arrelada al barri, és a dir, sentia la pertinença a Can Baró?

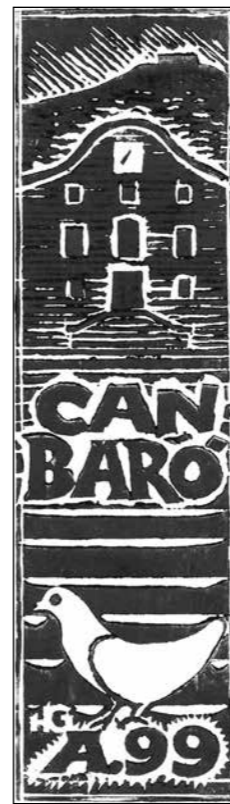
JLP. Sí, però a la gent nouvinguda d'alguna manera li costava integrar-se. La gent de Can Baró era molt impermeable, en canvi la gent de les barraques era un altre món, els quals van anar a viure als pisos de Raimon Casellas, 160 habitatges el 1984 i el polígon Canyelles. Els mateixos barraquistes encara diuen: "els de les Bateries", "els de l'Hoyo" i "els del Santo", aquests últims són els de Raimon Casellas, el nom és d'un periodista i crític d'art.

EP. Hi havia 570 barraques, molts d'ells van anar als pisos Verds (Raimon Casellas) però també altres a Canyelles a Nou Barris, els quals encara tenen el sentiment barraquista.

JLP. És un tipus de vida obligat per les circumstàncies.

EP. La relació dels barraquistes amb el veïnat de Can Baró com era?

JLP. No existia. O existia en les botigues i comerços. Quan vaig arribar alguns

Punt de llibre dissenyat per José Luis amb la masia de can Baró i el turó de la Rovira com a referències del barri

veïns deien que de la plaça de Can Baró amunt era un barri i cap a baix un altre.

EP. Parlem d'associacionisme que sembla que té una llarga tradició al barri.

JLP. L'any 1931 ens consta que ja existia la Sociedad de Propietarios i Vecinos de Can Baró.

EP. L'AVV Can Baró ja hem dit abans que es funda l'any 1977, quan vas entrar i quan vas ser president?

JLP. Vaig entrar l'any 1994, la meua dona havia ja entrat el 1992. Un dia la vaig anar a buscar al local, al carrer de Praga on estava també la Coral Sanllehy, on estaven fent una assemblea i em vaig quedar, no recordo perquè vaig intervenir i em van engrescar a formar part de l'Associació. Primer com a vocal i després com a president entre els anys 1997 al 2002. Vaig sortir perquè l'ambient no era el que em semblava correcte. Com a president vaig intentar cohesionar els diferents sectors

del barri, que són cinc o sis: Can Baró Dalt, Can Baró Antic, Raimon Casellas, Vista Park, i Font Castellana. Per la Festa Major teníem de fer una activitat a cada lloc. Hi van haver diferències en el tema de gestió, no tant pels grups sinó per diverses persones des d'un punt de vista individual.

EP. Però que jo recordi es van fer moltes activitats.

JLP. Sí, és veritat vaig fer de coordinador per exemple de les Cavalcades de Reis amb llarg recorregut des de Can Baró fins a la rambla del Carmel i a on participaven les associacions de Comerciants de Can Baró, de Dalt, Mig i Baix Carmel a més a més del mercat del Carmel. I totes les entitats del nostre barri.

EP. I la relació amb el barri dels periodistes?

JLP. El veïnat del sector dit "dels periodistes" no ha tingut gaire relació amb la resta del barri. Si bé ara i arran de les darreres afectacions s'ha creat una associació que hi participa.

EP. L'Associació de Veïns continua?

JLP. No, es va desfer quan al 2017 va entrar en una greu crisi de gestió econòmica i actualment no hi ha cap associació de veïns.

EP. També vas estar en la recuperació del Casal de Barri Pirineus

JLP. Sí. L'AVV ja venia fent activitats allà i amb el gerent del Districte, Eduard Vicente, a l'etapa de la regidora Elsa Blasco, vam negociar el 2006/2007, i tot que l'edifici és del Consorci d'Educació de la Generalitat la gestió va ser per a nosaltres per fer activitats i ens vàrem instal·lar les entitats. Després es va consolidar com a Casal de Barri el qual va assumir moltes activitats.

EP. El tema del horts urbans és d'aquella època?

JLP. No, és anterior, quan l'escola Pau Casals del turó de la Peira va estar aquí, un veí, l'Antoni Alós, que vivia a la Cooperativa Graciencia, per tal que el nens estiguéssim en contacte amb la natura va projectar un hort al costat del Pirineu i d'aquesta manera va néixer per fer després els horts comunitaris.

EP. En quines altres activitats vas formar part?

JLP. El 2007 vaig col·laborar en el 3r Camp de Treball per desenrutar les bateries del turó de la Rovira. També fins el 2017, vaig estar en la coordinació i disseny del muntatge i el funcionament dels Pessebres Vivents de Can Baró. El 2009 formo part del grup que impulsa l'espai "Can Baró recupera la memòria" amb trobades veïnals i tècniques molt emotives. Es fan proves d'ADN per contrastar i identificar parentius.

EP. Últimament ets el gestor de la pàgina de facebook per a la recuperació de

Petreñas amb el redactor d'El Pou a la terrassa de casa seva amb la vista del barri de Can Baró amb les cases construïdes a diferents nivells

la memòria del barri.

JLP. Així és. A la pàgina “l'Abans de Can Baró” i amb bons resultats tenim ja moltes fotografies cedides pels veïns, es tracta de crear i potenciar un fons documental del barri.

EP. Què és exactament Associació Can Baró Cultural?

JLP. És una associació cultural fruit d'una necessitat. Jo no soc artista, soc dissenyador i en aquest cas cartellista que portava la publicitat i les relacions de les activitats culturals de l'AVV. Anava a les reunions de Federació, de Districte, etc. i també en el tema de subvencions. Vam demanar pel Pessebre Vivent una subvenció a la Diputació però que no podia donar-la a una associació de veïns, llavors vam crear Can Baró Cultural i així poder aconseguir també el recolzament de la Diputació de Barcelona. Ara Can Baró Cultural continua tota la tasca participativa i reivindicativa de l'AVV i també gestiona i potencia l'escola de Futbol-Sala Dones de Can Baró.

EP. També has estat en la reivindicació del tancament del forat del metro de la plaça Sanllehy, un èxit oi?

JLP. L'Associació de Veïns ens vam integrar amb el grup-federació d'entitats Recuperem Sanllehy que després d'aconseguir l'arranjament de la plaça es va derivar en l'actual Grup Gestor que aplega entitats i veïnat de la Salut, Baix Guinardó i Can Baró i que ara està reivindicant el metro de Sanllehy.

EP. Parlem ara de la Plataforma de Can Baró.

JLP. Va constituir-se en 2017. Anys

abans nosaltres havíem lluitat per treure els cotxes de la pedrera al carrer de Tenerife i reivindicar l'espai per jardins i equipaments. En aquest moment també van voler tornar a posar en marxa el Pla del Tres Turons on es volia enllaçar el carrer de Francisco Alegre amb Tenerife fent com una corba i construcció de pisos socials precisament en l'espai que reivindicàvem i que de moment s'han pogut aturar. D'aquesta lluita va sortir la Plataforma que segueix treballant molt.

EP. El tema de la bateria antiaèria ha comportat també divisió entre el veïnat.

JLP. Arran del problema del metro a la plaça Sanllehy pel tancament del forat es va aglutinar molt veïnat i de diferents sectors fins al punt de fer accions fortes al carrer. Però el tema de la bateria és un tema que pertoca exclusivament al veïnat mes proper i que la resta hem de respectar i donar suport. Els que vam treballar per desenrunar les restes de la bateria ens ha quedat un regust agre-dolç en veure la deriva que esta agafant aquesta zona.

EP. Quins diries que són els problemes principals del barri, com per exemple el tancament de la bateria.

JLP - En el tema de la bateria nosaltres són molt respectuosos amb el que decideixin els veïns de Can Baró de Dalt. Altres temes són importants, en educació

De la masia de can Baró amunt és un barri i cap a baix un altre. Cases que estan a diferents nivells del carrer

només hi ha una escola concertada, de la Fundació ACIS amb l'Artur Martorell a la masia i el seu parvulari. Tenim manca d'equipaments esportius i culturals. La Pista Poliesportiva Can Baró no té els requisits federatius.

EP. Som testimoni de veure casa teva plena de quadres i pintures teves per tot arreu. Tens quadres de diversos llocs, com per exemple de la masia de can Baró o la de can Mariner.

JLP. La de can Mariner no la tinc, això va ser un concurs de pintura convocat per una escola d'Horta al Centre Cívic Matas i Ramis, que vaig guanyar i el quadre és propietat seva. També tinc pintures de la mina de can Baró, font que la tradició diu que portava bessons als que la bevien, també en tinc de la masia de can Tusquets a Gràcia i paisatges i vila de Piera i del poble de la mare, a Galícia. Al meu bloc n'hi ha penjades unes quantes: <https://blocdelpetre.blogspot.com/>

EP. Ha canviat molt el barri en els últims anys?

JLP. Si, hi ha transformació contínua, ara un mateix constructor està comprant casetes i fan pisos nous, però encara queden moltes cases i casetes, moltes dels anys vint com la que tinc davant de casa. Tenim molts problemes pels desnivells on es van construir. La baixada del carrer de Josep Serrano amb Puigvert era una torrentera. Era un turonet i estava 4 o 5 metres més baix per tal com està l'entrada d'algunes cases. De la masia de can Baró amunt és un barri i cap baix un altre. Cases que estan a diferents nivells del carrer. Curiosament la nostra finca té un apartat que diu que està afectada “por un paso de agua” que podria ser una reserva de pas del dipòsit de la Companyia d'Aigües o de la “calera” que hi havia a l'avinguda de can Baró número 1.

EP. Quines coses han millorat?

JLP. Mira, fa goig veure la muntanya tota verda, abans tot era sense vegetació, pensem que havia sigut una zona de vinya i garrofers. De petits ens fèiem un fart de menjar garrofes, n'hi havia també al Park Güell i a can Xiro.

José Luis és un treballador incansable ens fa pujar al terrat i ens ensenya treballs de jardineres que fa amb material reciclat, així com cobertes per poder fer dinars i celebracions amb la família. Mestre tant ens acomiadem gaudint d'unes vistes extraordinàries de la ciutat, privilegi de viure a la zona de muntanya del turó de la Rovira, al barri de Can Baró.